

לכה את עמבתי

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תעה
ערש"ק פרשת וישלח ה'תשע"ה

מדוע לא נתן יעקב עבדים לעשו?

דרך ההצלה מן הגוים - "דרך"

"סתרי תורה" - שליש מקרא או שליש תלמוד?

מהי התכלית בלימוד התורה?

פְּתַח הַדָּבָר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת וישלח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תעח), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונוזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החפידות

יוצא לאור על-ידי:

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

The Print House: נדפס באדיבות:
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237 • (718) 628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש

מדוע לא נתן יעקב עבדים לעשו?

מדוע לא שלח יעקב לומר לעשו שהיו לו גמלים? / מדוע לא היו ליעקב שוורים רבים? / ביאור
בפרטי מנחת יעקב לעשו, גמלים ושוורים ולא עבדים ושפחות

(עי'פ שיחות ש"פ ויצא-וישלח תשי"ב (נדפסו בשיחות קודש' תשי"ב ח"א) ואגרות קודש ח"א אגרת גתרעג)

ח. פנינים

עיונים וביאורים קצרים

ט. יינה של תורה

"עם לבן גרתי" מביא ל"ויהי לי שור וחמור"

ביאור נפלא ע"פ פנימיות הענינים בדברי יעקב לעשו "עם לבן גרתי... ויהי לי שור וחמור"
וכיצד זה מביא ל"וחמור - זה מלך המשיח"

(לקוטי שיחות חלק א' שיחה לפרשתנו)

יב. פנינים

דרוש ואגדה

יג. חידושי סוגיות

לימוד סתרי תורה אי הוי בכ"ל שלישי מקרא או שלישי תלמוד

יקשה סתירה בזה בין מש"כ רבינו הזקן בהל' ת"ת (ע"פ הרמב"ם והש"ך) לדבריו במקום אחר /
ידון בטעם שהותר יותר העסק בזה בדורות האחרונים, ועפ"ז יסיק דיש ב' אופנים בלימוד נסתר

(עי'פ לקוטי שיחות ח"ל שיחה ל"ט כסלון)

יד. תורת חיים

"נתן לנו תורת אמת"

התורה שומרת, מצילה ומורה דרך, אך בעיקר היא הדרך להתאחד עם הקב"ה ביחוד גמור

יז. דרכי החסידות

מהו חסיד?

מקרא אני הורש

מדוע לא נתן יעקב עבדים לעשו?

מדוע לא שלח יעקב לומר לעשו שהיו לו גמלים? / מדוע לא היו ליעקב שוורים רבים? / ביאור בפרטי מנחת יעקב לעשו, גמלים ושוורים ולא עבדים ושפחות

בריש פרשתנו (לב, ה-ו) מספר הכתוב אודות מה ששלח יעקב לומר לעשו: "כה תאמרון לאדוני לעשו, כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה, ויהי לי שור וחמור, צאן ועבד ושפחה, ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך".

ובהמשך הענין (לב, טו-טז) מסופר על ה"מנחה" ששלח יעקב לעשו אחיו: "עזים מאתים ותישים עשרים, רחלים מאתים ואילים עשרים. גמלים מיניקות ובניהם שלושים, פרות ארבעים ופרים עשרה, אתונות עשרים ועירים עשרה".

וכאשר משווים בין שני הענינים – מה ששלח יעקב לומר לעשו שיש לו, ומה ששלח לו **בפועל** בתור "מנחה" – הרי יש שינויים מזה לזה:

א. **גמלים** – ב"מנחה" שלח יעקב לעשו גם "גמלים", אולם במה שצוה לומר לעשו הזכיר "שור", "חמור" ו"צאן" – ואת ה"גמל" לא הזכיר (וכן הקשה בחת"ס עה"ת. ועוד)!

ב. **עבדים ושפחות** – יעקב צוה לומר לעשו שיש לו (בנוסף לבעלי החיים) גם "עבד ושפחה"; ואעפ"כ, בה"מנחה" ששלח לעשו לא הכניס עבדים ושפחות, אלא רק בעלי חיים.

ג. והנה, בנוגע ל"עבד ושפחה" – לכאורה הי' אפשר לבאר, שכיון שיעקב שלח את המנחה לעשו "ביד עבדיו" (לב, ז), שהם היו "הולכים אחרי העדרים" (לב, כ), הרי שגם עבדים אלו נכללו בתוך המנחה ששלח יעקב לעשו.

אולם כד דייקת שפיר אינו כן, כי מפשטות הכתובים עולה שהעבדים היו רק שלוחים להביא את המנחה לעשו, ולא שהם עצמם ניתנו לו. וכפי שמפרש רש"י, שיעקב צוה על עבדיו להשיב לשאלת עשו (לב, יה-ט) – "למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך" – "לעבדך ליעקב מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו", דהיינו: "ששאלת 'למי אתה?' 'לעבדך ליעקב' אני, ותרגומו 'דעבדך דיעקב'. וששאלת 'למי אלה לפניך?' 'מנחה היא שלוחה וגו'". ומכאן, שהעבדים נשארו שייכים "לעבדך ליעקב", ולא כמו המנחה כולה ש"שלוחה לאדוני לעשו".

[ולהוסיף, שאפילו אם נדחוק שגם ה"עבדים" היו חלק מן המנחה לעשו – עדיין יקשה למה לא שלח לו "שפחות"].

אלא שלאידך גיסא י"ל בפשטות, שיעקב לא יכל לשלוח לעשו "עבדים ושפחות", כי: העבדים של יעקב היו בוודאי נימולים, וכפי שנצטווה אברהם "ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא מזרעך הוא" (לך לך יז, יב), וע"י המילה נכנסו לברית עם הקב"ה; ומעתה, לא רצה יעקב לשולחם לעשו שבוזה ירדו ממעלתם כו'.

והרי אפילו לפני הציווי על ברית מילה, כבר מצינו אצל אברהם את "הנפש אשר עשו בחרן" (לך לך יב, ה), וכפי שמפרש רש"י: "שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים" –

על אחת כמה וכמה בענייננו, כאשר היו ליעקב עבדים שכבר נתחייבו במצות מילה ונימולו בפועל, ועד"ז שפחות ש"הכניסן תחת כנפי השכינה", אין מקום שיעקב "יוציא" אותם מרשותו ויתן אותם מתנה לעשו!

ג. ובזה שהשמיט יעקב "גמלים" – אף שהיו לו – יש לפרש:

בפשטות אפשר לומר, ששלוחי יעקב רכבו על גמלים (וראה ב"ר פ"ס, יד), ובמילא ראה אותם עשו כמו עיניו, כך שלא הוצרך להזכירם בפירוש נזוה שהזכיר יעקב "עבד" – כי יתכן ויחשוב עשו שהשלוחים הם בניו של יעקב (וכיו"ב), ולכן הוצרך לומר במפורש "ויהי לי . . . עבד ושפחה";

ויש להוסיף ולבאר, שבימים ההם היו הגמלים האופן הרגיל שבו נוסעים למקומות רחוקים, כפי שמוכח מכמה מקומות (ראה בפ' חיי שרה (כד, י) אודות אליעזר עבד אברהם שלקח "עשרה גמלים"; ביעקב עצמו מצינו (ויצא לא, יז): "וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים"; ובמעשה מכירת יוסף כתיב (וישב לו, כה) "אורחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נושאים וגו'". ועוד). ולכן, כאשר יעקב מספר לעשו שהוא הי' במקום רחוק, פדן ארם ("עם לבן גרתי"), ועתה הוא בא אל ארץ כנען ונפגש עם עשו – הרי פשיטא שיש לו גמלים שעל ידם עשה את כל הדרך הארוכה, ואין בזה חידוש (וע"ד שכאשר אדם מגיע מעבר לים מובן מאליו

שהשתמש לשם זה בספינה וכיו"ב).

[ובדרך הדרוש י"ל, ע"פ מה דאיתא במדרש (ב"ר פ"ס, יד), על הפסוק בדבר רבקה: "ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים" (חיי שרה כד, סא) - ש"גמל" רומז לתולדותיה של רבקה: "מה גמל זה יש בו סימן טומאה וסימן טהרה, כך העמידה רבקה צדיק ורשע". והיינו, שסימן הטומאה שבגמל רומז הוא לעשו, ולכן לא הזכיר אותו יעקב שהוא טהור.

ולהוסיף, שיעקב חשב באותה עת שגם עשו כבר נתהפך מטומאה לטהרה, וכמבואר בדברי בעל התניא בס' תורה אור ריש פרשתנו: "יעקב חשב שעשו נתברר כבר וחזר לשרשו הנעלה כו"ו].

ד. ויש להוסיף ולבאר בדברי יעקב - "ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה" - דלכאורה, בסדרה הקודמת (ויצא ל, מג) מסופר על נכסי יעקב: "ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים", ולא נזכר כלל בנכסי יעקב "שור", ומשמע איפוא שלא היתה בזה ברכה מיוחדת (כמו בשאר דברים).

אך בפרשתנו מזכיר "ויהי לי שור גו", ואף שלח לעשו שוורים:

ויש לבאר - בדרך הפשט (וראה בפנימיות הענינים - לקו"ש חט"ו ע' 252 ואילך):

עיקר ענינו של השור הוא - "ורב תבואות בכח שור" (משלי יד, ד). השור ענינו לסייע בחרישה ובעבודת האדמה, ונצרך למי שיש לו שדות וכרמים.

והנה, ליעקב לא היו שדות וכרמים בריבוי מיוחד. אדרבה: יעקב עסק במרעה צאן, דבר שדורש להיות נע ונד ממקום מרעה אחד למשנהו, ולא יכול הי' להיות שקוע בעבודת האדמה במקום אחד. לכן היו לו רק מעט שוורים, כדי לחרוש ולזרוע כדי מחייתו, אבל לא נצרכו לו שוורים בריבוי גדול, כמו שנצרכו לו צאן, עבדים ושפחות, גמלים וחמורים.

ולפיכך, כשהכתוב מפרט את הברכה שבנכסי יעקב, לא נזכר שם ה"שור" כלל (כשם שלא נזכרו ענינים נוספים שבוודאי היו ליעקב - כמו "לחם לאכול ובגד ללבוש" - כיון שלא הי' בהם ריבוי מיוחד).

אמנם כאשר יעקב שולח לעשו, הרי הוא מדגיש בפניו את מה שחשוב בעיני עשו. ובכן, עיקר ענינו של עשו הי' (לא במרעה צאן, אלא) בעבודת האדמה (ראה גם לקו"ש ח"י ע' 111 הערה 19), ובעיניו של עשו הרי יש חשיבות מיוחדת לה"שור"; ולכן הדגיש בפניו יעקב: "ויהי לי שור וחמור" (ולהעיר גם ממורה נבוכים ח"ג פל"ט).

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

יצאנית למעליותא

על הפסוק "ותצא דינה בת לאה גו' לראות בבנות הארץ" (לד, א) פירש רש"י "על שם יציאתה נקראת בת לאה שאף היא יצאנית היתה שנאמר ותצא לאה לקראתו".

ולכאורה תמוה, הרי אמרו חז"ל (ב"ב כג, א) שאפי' בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב, וא"כ מדוע נכתב כאן "גגנתה" של לאה, ש"יצאנית היתה"?

וביותר יוקשה, הרי בנוגע ל"ותצא לאה לקראתו", פירש רש"י (ויצא ל, יז) "שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים", וא"כ, יציאתה כדבר טוב תחשב, ומדוע כאן חשבינן לה כ"יצאנית"?

וי"ל, שקושיא אחת מתורצת בחבירתה, שבא הכתוב כאן לבאר שבחה של דינה, שהיתה "יצאנית" כאימה לאה. דכמו שלא יציאתה היתה לדבר טוב, כן הוא בדינה ש"יצאנית" הייתה, למעליותא.

דהנה כתב רש"י לעיל, על הפסוק "ויקה גו' ואת אחד עשר ילדיו" (פרשתנו לב, כג) "ודינה היכן היתה, נתנה בתיבה ונעל בפני" שלא יתן בה עשו עיניו, ולכן נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירונו למוטב, ונפלה ביד שכם".

ונמצא, שדינה הי' כוחה רב בהחזרת רשעים למוטב, שאפי' עשו הי' ביכלתה להחזירו למוטב.

וזהו שבחה של דינה ש"יצאנית היתה", כי יצאה "לראות בבנות הארץ" כדי להחזירן למוטב, ולהכניסן תחת כנפי השכינה.

[וזה שלפועל נפלה ביד שכם עי"ז, לא הי' עונש לה, כ"א עונש ליעקב על שמנעה מעשו, כפי שהובא לעיל מרש"י].

(עי' לקוטי שיחות חל"ה ע' 150 ואילך)

משפט הר עשו – בשעיר או בציון?

עד אשר אנא אל אדני שעירה

ואימתי ילך, בימי המשיח, שנאמר, ועלו מושעיים בהר ציון לשפוט את הר עשו

(לג, יד. רש"י)

לכאורה תמוה: הרי בכתוב "ועלו מושעיים גו'" נאמר שה"מושעיים" ישפטו את הר עשו "בהר ציון" ולא בשעיר, וא"כ איך מוכח מכאן שילך יעקב לשעיר "בימי המשיח"?

[ואף שמסיום לשון הכתוב "והיתה לה' המלוכה" משמע שבני ישראל ימלכו וישלטו בשעיר, וא"כ הרי זה הוכחה שילכו אז לשעיר, הרי תיבות "והיתה לה' המלוכה" לא הובאו כלל ברש"י].

ויש לומר הביאור בזה:

לעיל פירש רש"י על הפסוק "וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם" – "בא ללמד דריינים שלא ירשיעו הנדון עד שיראו כו'" (ועד"ז פירש בירא יח, כא).

ועפ"ז שפיר מוכח מ"לשפוט את הר עשו" שילך אז להר שעיר, כי אף שהמשפט עצמו יהי "בהר ציון" מ"מ ע"כ צ"ל שילכו תחילה להר שעיר, כי בכדי "לשפוט את הר עשו" צריכים השופטים ללכת שם תחילה לראות. וק"ל.

(עי' לקוטי שיחות חל"ה ע' 175 ח"ג 71)

זינה של תורה

”עם לבן גרתי” מביא ל”זיהי לי שור וחמור”

ביאור נפלא ע”פ פנימיות הענינים בדברי יעקב לעשו ”עם לבן גרתי .. זיהי לי שור וחמור” וכיצד זה מביא ל”וחמור - זה מלך המשיח”

א. על הפסוק ”עם לבן גרתי” מפרש רש”י ”ותר”ג מצוות שמרתי”, ד’גרתי” הוא אותיות תרי”ג. וצריך להבין:

- (א) מה השייכות של פירוש זה לפירוש הפשוט בפסוק - ‘גרתי’ מלשון גרות.
- (ב) מדוע היה צריך יעקב להודיע לעשו שקיים תרי”ג מצוות.
- (ג) מכיוון ש’תורה מלשון הוראה’, צריך להבין מהי ההוראה מענין זה אלינו.

ב. אלא, שהפירוש ב’עם לבן גרתי’ הוא, שענייני ‘לבן הארמי’, החפצים הגשמיים של עוה”ז (שור וחמור, צאן ועבד ושפחה) היו לגבי יעקב בבחינת ‘גרות’ - דברים זרים שלא שייכים לעניינו הוא. ה’בית’ של יעקב היא הנשמה וענייני התורה והמצוות, ואילו הדברים הגשמיים הינם ‘גרים’ זרים בשבילו.

וזו גם המשמעות של הפסוק (פרשתינו ל”ג, י”ז) ”ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות”.

ד'לו' - לעצמותו, הנשמה ועניינה - בנה והכין יעקב דירת קבע. ול"מקנהו" - העניינים הגשמיים שהם קנויים לו ונוספים על עצמותו (דהרי הנשמה כשלעצמה, וביחוד בהיותה למעלה איננה זקוקה ואין לה שום שייכות לכך, ורק בבואה למטה היא "קונה" את הדברים הגשמיים כדבר נוסף לעצמותה) - עשה "סוכות", דירת עראי.

ועפ"ז מובן היטב הקשר בין שני הפירושים, דדווקא ע"י שהעניינים הגשמיים הם באופן ד'גרות', אין ענייני העולם מפריעים ומבלבלים בעבודה הרוחנית, ואפשר להיות 'ותריי"ג מצוות שמרתי'.

ויתר על כן: לא רק שזה מביא שהגשמיות לא תפריע לרוחניות, אלא שע"ז נפעל גם שהרוחניות 'נמשכת' בגשמיות, ועד שהגשמיות עצמה הופכת לרוחניות וקדושה. וכמו שמסיים הפסוק - "ויהי י"י שור וחמור צאן ועבד ושפחה" - שהדברים הגשמיים נהיו שייכים 'לי' - לעצמותו ועניינו העיקרי של יעקב.

ג. והנה, איתא במדרש על הפסוק "ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה": "חמור - זה מלך המשיח, שנאמר: עני ורוכב על חמור".

ביאת המשיח תלויה בעבודת ה'בירורים'. דעל-ידי כך שכל אחד מישראל 'מברר' ומזכך את גופו, נפשו הבהמית, וחלקו בעולם ומנצל אותם לקדושה - הרי הוא 'ממשיך' את הגילויים שלעתיד.

וזהו מה ששלח יעקב לעשו "עם לבן גרתי . . ויהי לי שור וחמור": שלגבי יעקב היו הדברים הגשמיים בבחינת 'גרות' ושימשו רק כ'כלים' ודירה לאלוקות ("גרתי"), ולכן הוא מצידו היה מוכן לקבלת פני המשיח - "וחמור - זה מלך המשיח".

ולכן שלח יעקב מלאכים לעשו - להודיע שהוא כבר ביצע את ה'בירורים' המוטלים עליו, והוא כבר מוכן לקבלת פני המשיח - מתוך הנחה שגם עשו נמצא כבר במצב שלאחר הבירור וגם מצדו אפשרית הגאולה.

ועל כך באה תשובת המלאכים: "באנו אל אחיך - אל עשו". כלומר: נשלחנו על ידך ל"אחיך", במחשבה שהוא כמוך, מוכן לגאולה. אבל כפועל באנו אל "עשו", - הוא שרוי עדיין במצב של קודם הבירור, ולכן אין הגאולה אפשרית עדיין.

ד. התורה והוראותיה הן נצחיות, לכל בן ישראל, בכל זמן ובכל מקום, וגם מענין זה ישנה הוראה עבורנו:

על יהודי לדעת שגם אם מבחינת הסביבה והעולם, לא ראוי עדיין שתבוא הגאולה, משום שעדיין לא הושלם בירורם - הרי הוא מצד עצמו חייב להכין את עצמו ואת עניניו - "צאן ועבד ושפחה", לגאולה השלימה.

וההכנה לכך היא ע"י הידיעה ש"עם לבן גרתי" - הידיעה הברורה אשר כל העולם

לקראת שבת

יא

הזה ומלואו אינם אלא בדרגת "גרת", "גר אנכי בארץ", ואז אין הגשמיות מהוה הפרעה לרוחניות, ואז גם בא שפע גשמי - "שור וחמור, צאן ועבד ושפחה" כפשוטו.

וכשהאדם מכין את עצמו ואת עניניו ש"ו לגאולה - הרי הוא משפיע גם על כל העולם כולו, וכפסק דין הרמב"ם (הלי' תשובה פ"ג) שאדם צריך לראות את העולם כולו כשקול, ובפעולה טובה אחת הוא יכול להכריע את העולם לכף זכות ולהביא את הגאולה, דהרי "ישראל שעושים תשובה - מיד נגאלים".

דהיינו, שמבלי הבט למצב העולם, הרי על ידי התשובה יכול האדם לפעול גאולה פרטית בעצמו, ועי"ז גם גאולה כללית בהעולם כולו.

פנינים

דרוש ואגדה

”דרך” – דרך ההצלה מגויים

עד אשר אבוא אל אדני שעירה

הרחיב לו את הדרך בו, אמר, אם דעתו לעשות לי
רעה, ימתין עד בואי אצלו, והוא לא הלך. ואימתי ילך,
במי המשיח

(לג, יד. רש”י)

כתב הרמב”ם “אם שאלו [גוי], לאן אתה
הולך, ירחיב לו את הדרך, כדרך שהרחיב יעקב
לעשו, שנאמר, עד אשר אבוא אל אדוני שעירה”
(הלי' רוצח ושמירת נפש פי”ב ה”ח).

ויש לכאר בדרך החסידות:

הצלת יעקב מעשו הייתה ע”י ש”הרחיב” את
הדרך מזמן שהוא עד אשר יבוא אל שעיר “בימי
המשיח”. ומזה יש ללמוד את הדרך בו אפשר
להינצל מליפול בידי הגויים וענייניהם, גם בזמן
שנמצאים אנחנו עכשיו, תחת שליטת הגויים,
ובזמן הגלות:

שליטת הגוי והגלות על בן ישראל שייכת
רק כאשר מתנהג באופן שהגלות היא “מקומו”,
ומורגש אצלו שהגוי שולט עליו, רק אז שייך
שיחשוב הגוי שיש לו שליטה אמיתית על היהודי.

אך הנהגת היהודי צריכה להיות אחרת. יש
לדעת שהגלות אינו אלא “הדרך” אל הגאולה. כי
ע”י שבירת החושך והארת העולם ובירורו, מכינים
את העולם ל”ימי המשיח”. ובמילא יש להרגיש
ולתנהג באופן שאין הגלות “מקומו” האמיתי של
יהודי כי אם “הדרך” ללכת ולהגיע לזמן הגאולה
העתידה.

וכאשר “מרחיבים את הדרך” ומורגש שהגלות
”מקומו” היא רק “דרך” ההליכה אל הגאולה ו”אל
אדוני שעירה” – אזי בטל כח הגוי, ומאבד הוא
את שליטתו על יהודי. כי, הגלות הוא רק הכנה
לגאולה, ובזמן שהוא לא רק שלא ישלטו הגויים על
ישראל, אלא אדרבה “ועלו מושיעים גו’ לשפוט
את הר עשו”.

(ע”פ לקושי שיחות ח”כ ע” 164 ואילך)

להציל את הילדים מעשו!

ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת
והכהו וחי' המחנה הנשאר לפליטה

התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון לתפילה ולמלחמה
(לכ, ט. רש”י)

יש ללמוד מזה הוראה בדרך חינוך ילדי
ישראל:

ג' הדברים – דורון, תפילה ומלחמה – דברים
הפכים ומנוגדים הם זה מזה. שהרי דורון הוא
ענין של חסד וקרוב, ומלחמה – ענין של ריחוק
וגבורה. ושניהם הפכים מענין התפילה, שהרי
שניהם הם פעולות בין שני בני אדם, משא”כ
תפילה היא בקשת רחמים מלמעלה.

והנה כל אדם יש לו טבע מסויים, אם בחסד
אם בגבורה וכיו”ב. וכדי לעבור ולהתנהג באופן
ההפכי צריך האדם לשנות ו”לתקן” עצמו להתנהג
באופן שאינו לפי טבעו. ועאכו”כ, בנדרון רידן
שיעקב התנהג בג’ אופנים אלו בבת אחת, שבודאי
כדי להתנהג בג’ תנועות הפכיות בבת אחת, צריך
האדם לשנות טבעו.

וזהו מה שנאמר “התקין עצמו”, דמכיון שהכין
עצמו “לדורון לתפילה ולמלחמה” בבת אחת – הי'
עליו ל”התקין עצמו” ולשנות טבעו.

ומזה הוראה לכל אחד ואחד, דכאשר יש צורך
להציל “ילדי ישראל” מאופן החינוך של עשו, אי
אפשר להסתפק בעבודה לפי טבעו ובדרך בו הוא
”רגיל” לעבוד את ה', אלא יש ל”התקין עצמו”,
ולהשתנות. כי כאשר עוסקים רק לפי הטבע, ולפי
החשבון בטעם ודעת, א”א להיות בטוח בהניצחון
על עשו, וגם אולי לא יהי' אפשר להציל את כל מי
שצריך להציל.

ורק כאשר עוסקים בלי חשבונות ועם כל
התנועות והאופנים האפשריים, ובאופן של “התקין
עצמו” אזי מצליחים לכבוש את עשו, “והיתה לה'
המלוכה”.

(ע”פ לקושי שיחות חפ”ו ע” 270 ואילך)

הידושי סוגיות

לימוד סתרי תורה אי הוי בכלל שליש מקרא או שלישי תלמוד

יקשה סתירה בזה בין מש"כ רבינו הזקן בהל' ת"ת (ע"פ הרמב"ם והש"ך) לדבריו במקום אחר / ידון בטעם שהותר יותר העסק בזה בדורות האחרונים, ועפ"ז יסיק דיש ב' אופנים בלימוד נסתר

(מדלא כתיב ושניתם, שישלישם (רש"י)), לעולם ישלש אדם שנותיו שלישי במקרא שלישי במשנה שלישי בתלמוד, מי יודע כמה חיי, לא צריכא ליומי. ע"כ. ופירש הרמב"ם לדינא (הל' ת"ת פ"א הי"א): "וחייב לשלש את זמן למידתו, שלישי בתורה שבכתב, ושלישי בתורה שבעל פה, ושלישי יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר ויבין במדות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר המדות והיאך יוציא האסור והמותר וכיוצא בהן מדברים שלמד מפי השמועה, וענין זה הוא הנקרא גמרא", והולך ומפרט למעשה (בהלכה שלאח"ז) איך יחלק שעות

א

יקשה סתירה בזה בין מש"כ רבינו הזקן בהל' ת"ת (ע"פ הרמב"ם והש"ך) לדבריו במקום אחר

גרסינן* בקידושין (ל, א. וראה גם ע"ז יט, ב): אמר רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניא, מאי דכתיב (ואתחנן ו, ו) ושננתם לבניך, אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם

(* הבא לקמן מובא כאן בקשר עם י"ט כסלו, החל ביום חמישי הבע"ל, הוא יומא דהילולא רבא דכ"ק מורנו המגיד ממעזריטש נ"ע, וחג הגאולה דכ"ק רבינו הזקן נ"ע, בעל התניא והשו"ע, בו נגאל ממאסרו בשנת תקנ"ט

קושיית הר"ן במ"ש [לאח"ז שם] שזהו בתחלת למודו של אדם, אבל כשיגדיל בחכמה כו' ולא יהא צריך לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה], ויקרא בעתים מזומנים [בלבד] תשב"כ כו' [ויפנה כל ימיו לגמרא בלבד לפי רוחב שיש בלבו וישוב דעתו]. ולפ"ז דוחק קצת לשון **שְׁלֹש** ישלש כו', וגם מה שהקשו בגמ' מי ידע כמה חיי, דמזה משמע דכל שני חיייו ישלש כו'. ור"י בשם הרמ"ה כתב דלא אמרו זה אלא לדורות ראשונים כו' [שהי' לבם פתוח ודי להם למשנה ולתלמוד שני שלישי ימיהם, אבל לדין למקרא בגירסא דינקותא, והלואי יספיק שאר ימותינו למשנה ותלמוד], כמ"ש בב"י. ועדיין אין מיושב לגמרי הלשון "לעולם ישלש".

ומיישב שם לפי דרכו, ע"פ מה שביאר לעיל מיני' (שם ה, ב) באריכות דלימוד פנימיות התורה הוא כגדר מקרא ולא כגדר גמרא, כי עיקר גדר מקרא היינו מה ש"אינו ע"ד לימוד משנה ותלמוד שהעיקר הוא להשיג החכמה שבהן . . אלא דצריך ג"כ להוציא הדברים בדיבור פה דוקא, אבל מ"מ אם אומר ההלכה ואינו מבין אינו נחשב לו ללימוד כלל, כמ"ש במגן אברהם סי' נ' (סק"ב), משא"כ בעסק המקרא ותורה שבכתב אם מוציא בשפתיו אע"פ שאינו מבין אפי' פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ ה"ז מקיים מצות ולמדתם¹, שלפיכך

היום שלו לג' שלישים שוים. וכ"ה לדינא בטוש"ע (יו"ד סרמ"ו ס"ד. ה"י ת"ת לרבינו הזקן פ"ב ס"א).

והנה, בדבריו שם (ה"ב) הוסיף הרמב"ם "והענינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא הן", ועל יסוד זה הסיק להדיא בהל' ת"ת לרבינו הזקן (שם) "וחכמת הקבלה תחשב בכלל שלישי בתלמוד", היינו שלימוד נסתר הוא בכלל קיום החיוב דשלישי בתלמוד. ובשולי הגליון שם מציין רבינו המקור "רמב"ם לפי דעת הש"ך", והיינו מש"כ הש"ך ביו"ד (שם סק"ו) בהגדרת "פרדס הנזכר כאן ברמב"ם", שהוא "חכמת הקבלה", והזכיר שם נמי מה שהסיק הדרושה לטויו"ד (שם) דפרדס היינו "חקירה עיונית אלקית", דעפ"ז הסיק רבינו הזקן דמ"ש הרמב"ם ד"והענינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא הן" קאי על חכמת הקבלה.

אמנם, לכאורה דברי רבינו הזקן במקום אחר נראים כסותרים דברי עצמו כאן, והוא בספרו לקוטי תורה, שפלפל שם (ויקרא ה, א) בגדר חיוב זה ד"לעולם ישלש", והקדים "מה שנדחקו גדולי המפרשים בפירוש מימרא זו דלעולם ישלש אדם שנותיו שלישי במקרא שלישי במשנה שלישי בתלמוד, דהר"ן ספ"ק דע"ז (יט, ב. הובא בדרכי משה יו"ד שם סק"ו) כ' ולא דוקא שישלש ימותיו בשוה [שהרי התלמוד צריך זמן הרבה, ואף המשנה חמורה מן המקרא, אלא לומר שיתן זמן לכל אחד כפי הראוי לן] כו', והרמב"ם פ"א מהל' ת"ת ס"ל דישלש היינו לשלישים שוים ממש, אלא דנתכוין [הרמב"ם] לתרץ

(1) וראה מש"כ בזה הצמח-צדק באור התורה על מאמרי רז"ל וענינים ע' רצג: "ובזה יובן מאמר רז"ל (בכא מציעא לג, א) העוסקים במקרא מידה ואינה מידה [מידה היא קצת, ואינה מידה, שהמשנה

מההשתלשלות [היינו שרק לומד אודות מציאות המדרגות האלקיות ד"מעשה מרכבה" וסדר השתלשלות הבריאה מאיתו יתברך] ולא המהות [להבין מהו הדבר בדיוק ובמוחש], א"כ אינו דומה למשנה ותלמוד שמשגיג מהות חכמתו ית"א – ועפ"ז מסיים (שם ה, ד) בישוב לשון הש"ס "לעולם ישלש", ד"לפמ"ש אתי שפיר, דבתחלת למודו של אדם ישלש השליש במקרא ממש לבדו, דאע"ג שלתלמוד צריך זמן יותר, מ"מ יש לו למהר ללמוד המקרא בתחלה, ואחר שהגדיל בחכמה יש לו לקיים השליש במקרא בתורה שבכתב עם מה שילמוד אח"כ מפנימיות התורה והאגדות שזה נכלל הכל בשליש במקרא כנ"ל. . ולכן אתי שפיר דלעולם ישלש אדם כו"ל⁵, ע"כ.

הרי סתירה מהכא להתם אם לימוד נסתר הוי בכלל שלישי מקרא או שלישי תלמוד. ולפום ריהטא יש לחלק דתלוי בחלק פנימיות התורה שלומד, אם הוא פירוש המקראות או שקו"ט בהבנה והסברה, שע"ז מיירי בלקוטי תורה, וכפי שכתב בפתח דבריו שם "בכלל מקרא הוא ג"כ לימוד פנימית התורה שהרי מדרש הזהר הוא על פסוקי התורה", ובין חלק השקו"ט וחקירה בהבנת הענינים שבזה

כל ע"ה מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לס"ת², וכן כתב בפרדס (שער כז פ"א) גבי לימוד המקרא שגם מי שלא יבין לחבר התיבות גם הוא אם יעסוק בו יומם ולילה שכרו אתו ופעולתו לפניו כו', ואדרבה כתב והלומד בתורה לדעת כמי שלומד בספר זכרונות כו' הלואי שלא יפסיד כו' ע"ש. . והנה בכלל לימוד המקרא הוא ג"כ לימוד האגדות שהרי רוב האגדות הם על הפסוקים ומעט מוסר וגם הם אין מושגים ובכלל מקרא יחשב³, והנה בכלל מקרא הוא ג"כ לימוד פנימית התורה שהרי מדרש הזהר הוא על פסוקי התורה, ועוד שגם בלימוד רזין דאורייתא אינו משיג רק המציאות

ותלמוד יפים ממנה (רש"י), כי לא כמו משנה ותלמוד השגת מהות חכמתו, משא"כ במקרא שאין החכמה מושג רק האותיות, וזהו כעין השגת המציאות ולא המהות כמו בקבלה [כדלהלן בפנים].

2) ראה בזה בהל' ת"ת שם הי"ב. טור ושוע"ע או"ח סי' קלה ס"ד. מג"א שם סק"ה, וסי' קלט ס"ק ד.

3) ועיי"ע להלן שם: "ואפשר דגם לימוד מדרש רבה ושאר המדרשים הוא בכלל השליש במקרא שהרי בפ"ק דברכות דף י"א ע"ב משמע בהדיא בגמ' ופרש"י דמדרש הוא קרוב למקרא כו' לפי שהם מדרשי מקראות. וכ"מ בנדרים דל"ו סע"ב, ואף שבהלכות ת"ת מבואר דמדרש תורה שהוא ספרא וספרי וכה"ג הן בכלל שלישי במשנה [ראה הל' ת"ת לרבנינו פ"ב סוף ה"א, ע"פ הרמב"ם הל' ת"ת פ"א הי"ב, וטורשוע"ע יו"ד סי' רמו שם] היינו מפני שהן הלכות וגופי התורה כמו המשנה, משא"כ לימוד הרבות שהן אגדות שעל המקרא ומוסר ה' אפשר שזה נכלל בשליש במקרא". ובלקוטי תורה שיר השירים ג, ג חלק בזה להדיא בין "מדרש רבה ושאר המדרשות" שהן פירוש המקרא, לבין "ספרא וספרי" וכה"ג. ועיי" בלקו"ש חל"ו ע' 22 הערה 41.

4) וראה בלקו"ש ח"ח ע' 439 ששקו"ט לענין קריאה בזהר בלי להבין, וקריאה בתרגום, ואם יש בזה גדר של ת"ת והמסתעף ע"ש.

5) וראה לשונו בלקוטי תורה שיר השירים ג, ד: "ומתורץ בזה מ"ש הר"ן ספ"ק דע"ז שהרי המשנה חמורה מן המקרא כו' ולמה צריך שלישי היום למקרא".

למשלי (כ, ט) בחובת לימוד זה⁷, ובהקדמת הרח"ו לשער ההקדמות האריך בדברים חריפים דדוקא בדורותינו האחרונים יש נחיצות גדולה לעסוק בחכמת הנסתר, ומצוה לגלות זאת החכמה כו"⁸, וזה אף שבדורות הראשונים הי' לימוד חכמת הקבלה מוגבל יותר, והיתה "נסתרה". ונעלמה מכל תלמידי חכמים כ"א ליחידי סגולה ואף גם זאת הצנע לכת ולא ברבים כדאיתא בגמ'⁹ (לשון התניא אגה"ק סי' כו - קמב, ב). ויש להבין איך הותר בדורות אחרונים לגלות ברבים זאת החכמה, אחר שהורו חז"ל דצ"ל בהסתר כו'.

והביאור בזה - ובהקדים, דזה ודאי שהתנאים וההגבלות בלימוד חכמת האמת אינם מפני איסור מצד החפצא תורה (שחלק זה שבתורה - צריך בעצם להיות בהסתר), אלא מפני חסרון בהגברא, דכיון שרוב בני"א אינם יכולים לעמוד על דברים אלה, לכן לימוד זה עלול להביא לידי היזק (כעין הא ד"לא זכה נעשית לו כו"¹⁰ יומא עב, ב). אבל מצד החפצא תורה, הרי חכמה זו היא חלק מתורתנו הקדושה

מיירי בשו"ע (וכל' הדישה הנ"ל לענין פרדס שהיא "חקירה עיונית")⁶. מיהו יתכן לומר עוד יותר, דבאמת גם בלקו"ת לא מיירי דוקא בקבלה שהיא פירוש על המקראות, ואעפ"כ יש לחלק בין קבלה שמונה שם שהוא בכלל מקרא, למבואר בהל' ת"ת שפרדס וקבלה הוא בכלל גמרא.

ב

ידון בטעם שהותר יותר העסק בזה בדורות האחרונים, ועפ"ז יסיק דיש ב' אופנים בלימוד נסתר

והנראה בזה בהקדים העיון בכללות ההיתר לעסוק בנסתרות וללמוד סודות התורה, דהנה, בש"ס מבואר להדיא שיש ללמדם בהסתר ולא בגלוי, "דברים שהן כבשונו של עולם ("סתרו של עולם") יהיו תחת פ'בושך"¹¹ (חגיגה יג, א ופרש"י שם), וע"פ דין הגמ' בסוגיין שם (יא, ב ואילך. יג, א) יש כמה תנאים והגבלות באופן גילוי חכמה זו. וכן נפסק לדינא ברמב"ם (הל' יסודי התורה ספ"ב. שם פ"ד הי"א ואילך). אלא שמאידך מצינו בדורות האחרונים גם כמה דברים נחרצים מגדולי ישראל בגודל ההכרח דלימוד זה, דהשל"ה הק' במסכת שבועות (פרק נר מצוה) הפליג מאוד במעלת לימוד הנסתר, וראה מש"כ הגר"א בפירושו

6) ובוה יש ליישב גם הסתירה ממש"כ בפע"ח שער הנהגת הלימוד (פד, ב) דנקט שמדרש והגדה שייכי לשליש במשנה (וכן מחלקים בין תלמוד סתם שהוא "שליש גמרא", להלכות פסוקות שבו דהוו בכלל "שליש במשנה". ועיי"ע בלקו"ש חל"ו ע' 22 ואילך). וק"ל.

7) וראה גם בפירושו שם ה, יח. ז, יב. ד, כב.

וכן בפירושו להיכלות פקודי י"ז ותקו"ז ק"ז, ג.

8) ראה לשון רבינו הזקן תניא אגה"ק סכ"ו (קמב, ב) "כמ"ש הארז"ל דדוקא בדורות אלו* האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה, ולא בדורות הראשונים". ובתניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנו, ב) איתא שהיא "מצוה רמה** ונשאה ואדרבה עולה על כולנה".

* ואולי צ"ל אלה, כלשון תורה (אף שבלשון חכמים רגיל "אלו").

** כן צ"ל - דאה לוח התיקון לתניא שם.

כו' מהלכות התורה)? ועל כרחין צ"ל, שכל האיסור מלכתחילה אינו אלא מפני שבזמן הזה אא"פ לרוב בני אדם לעמוד על חכמות אלו, ולכן קבעה תורה תנאים מסויימים בלימוד זה; אבל בימות המשיח, שאז "לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות" (לשון הרמב"ם הל' מלכים שם), וכאור"א יהי' במצב שיוכל להתעמק כראוי בענינים אלו, הרי בזה יהי' "עסק כל העולם - לדעת את ה' בלבד".

ומעתה י"ל נמי בזה שבדורות האחרונים מצוה לגלות זאת החכמה (למרות התנאים וההגבלות כו') - שאפ"ל בזה שני ביאורים¹². חדא, ע"ד מ"ש הרמב"ם בפתיחה לספרו מורה הנבוכים (ב"צוואת זה המאמר" בסופה), שהטעם שכתב ספרו זה, שיש בו "ענינים נסתרים"¹³, הוא "אמרם (גיטין ס, א) בכמו זה הענין - עת לעשות לה' הפרו תורתך", והיינו, דהיות בני" במצב של "נבוכים" הכריח אותו לגלות "ענינים נסתרים" כדי להציל "נבוכים" בעיני אמונה כו'. ועד"ז הוא בנוגע לגילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים - שזהו בגדר "עת לעשות לה' הפרו תורתך": גודל הירידה של הדורות האחרונים, שנשמעו הלבבות וכו', וכן מצד מצב העולם בכללותו, שהרע בדורות אלה הוא בהתגברות יתירה, מהווה הכרח

השייכת לכאו"א מישראל - "מורשה קהלת יעקב"⁹, וכל אחד ואחד מישראל חייב ללמוד אותו (כמו שמחוייב ללמוד שאר כל התורה כולה) - ראה מה שהביא רבינו הזקן לדינא בהל' ת"ת (פ"א ס"ד) שכל נפש צריכה לעסוק בחלק הסוד שבתורה¹⁰.

ובפרט ע"פ דברי הרמב"ם בסוף ספר היד (הל' מלכים ספ"ב), וז"ל: "ובאותו הזמן . . לא יהי' עסק כל העולם אלא אדעת את ה' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר (ישעי' יא, ט) כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". הרי להדיא, שבימות המשיח יהי' עסק כל העולם אדעת את ה', היינו ש(עיקר) עסק התורה אז לא יהי' בלימוד הלכות התורה הנגלות לנו ולבנינו, אלא בידיעת הבורא¹¹, "דברים הסתומים", וזה יהי' "עסק ב"א העולם", ובאופן ד"כמים לים מכסים", ומוכן שלא יהיו ההגבלות ד"אין דורשין . . (אפילו) ביחיד אא"כ כו'" (הנזכר בסוגיא דחגיגה שם). ולכאורה ה"ז היפך פסק הרמב"ם עצמו ע"ד התנאים וההגבלות בלימוד חכמות אלו (והרי גם בימות המשיח לא תבטל שום הלכה

9 ראה רמב"ם הל' ת"ת רפ"ג.

10 עיי"ש עד היכן הדברים מגיעים, ויתירה מזה מ"ש במק"א (תניא אגה"ק סכ"ו קמה, א)) שכל נפש מישראל מחוייב "לחדש שכל חדש הן בהלכות הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר". ועיי"ע בלק"ש ח"ל ע' 175 ובהערה 54 - דמוכח דהיינו דוקא לימוד בעין והעמקה (כאופן ה' דלהלן בסוף הסעיף).

11 ראה בכ"ז ע"פ דברי חז"ל והזוהר - בתניא אגה"ק סו"ס כו. עיי"ש.

12 בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 282. ח"כ ע' 172. וש"נ. ועוד.

13 וזה לשונו שם: היותי מתירא הרבה מאוד לחבר הדברים אשר ארצה לחברם בזה המאמר מפני שהם ענינים נסתרים לא חבר בהם ספר זולתי זה באומתנו בזמן הגלות הזה.

בפנימיות התורה באופן שהעיקר הוא ידיעת נקודת הענין בקיצור, ע"ד לשון המשנה שהוא "דבר קצר וכולל ענינים רבים" (לשון הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות (ד"ה אח"כ ראה להסתפק - בתחלתו)). ויש שהגילוי והעיסוק הוא באופן מבואר ומוסבר בהרחבה, ע"ד אריכות הביאור והשקו"ט שבגמרא, ובלשון הזהר (תקו"ז ת"ו בסופו) גבי לימוד רזי התורה - "יתפרנסו" (שמתפרנס וניזון מן הדבר), וכמבואר במפרשי הזהר¹⁶ (כסא מלך לתקו"ז שם. הקדמת מקדש מלך לזהר), דהיינו שעניני חכמת האלקות מפורשים ומוסברים בהבנה והשגה (לא כהלומד לגירסא), שאז הלימוד הוא בגדר "פרנסה", כמבואר בתניא (פ"ה י, רע"א)) שע"י לימוד התורה "היטב בעיון שכלו עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחדים - נעשה מזון לנפש".

וי"ל ששני אופנים אלו באופן הלימוד, תלויים בב' הטעמים הנ"ל על גילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים, כי ע"פ הטעם משום "עת לעשות לה'", בשביל פיקוח נפש (ברוחניות), מפני התגברות החושך וירידת הדורות - מספיק גילוי פנימיות התורה באופן של נקודות ובקיצור בתכלית, כי גם "נקודה" של פנימיות התורה בכחה להחיות נפשות (וכיון שזה מספיק - הרי אין לגלות יותר), ד"ה מאור שבה מחזירו למוטב" (פתיחתא לאיכ"ר ב. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז (ובקרנן העדה שם (וכן ביפה ענף לאיכ"ר) - שקאי על "סודות החכמה");

רב לגלות זאת החכמה, פנימיות התורה, שהיא מעוררת את הכחות הפנימיים הנסתרים שבנשמת האדם, הנותנים לו עזר וסיוע להתגבר על חשכת הגלות מבחורן ועל המניעות שמבפנים, להתעורר באהבת ה' ויראתו כו' ולעבדו בלב שלם. ועוד, דמצינו כמה ענינים שבאים בתור הכנה לימות המשיח, ובלשון הרמב"ם (הל' מלכים פ"ב ה"ב (בנוגע לאליהו)) "ליישר ישראל ולהכין לבם" לימות המשיח¹⁴, וכ"ש וק"ו שכן צ"ל בנוגע לענינים העיקרי של ימות המשיח - "לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח . . . אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה" (לשון הרמב"ם שם פ"ב ה"ד. ועד"ז בהל' תשובה פ"ט ה"ב), שיוכלו לעסוק בהשגת "דעת בוראם" - שצריכים "ליישר ישראל ולהכין לבם" לכך¹⁵, וזהו על ידי גילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים דוקא.

והנה, בהתאם להחילוק בין שני הביאורים בטעם גילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים - ישנם שני אופנים גם באופן הגילוי והעיסוק בה, והוא ע"ד שני האופנים שבתורה שבעל פה הנגלית לנו ולבנינו, משנה וגמרא. דישי עיסוק

14 וראה שם פ"א ה"ד (אלא שברוב הדפוסים נשמט ע"י הצנזור) "ליישר דרך למלך המשיח" (אפילו ע"י ענין שלילי ביותר, ועאכו"כ - להבדיל - שכן צ"ל בנוגע לחכמת התורה).

15 וי"ל ההכרח "ליישר ישראל ולהכין לבם" למצב של ימות"מ - כי בלי הכנה זו, הרי שינוי עצום כזה באופן פתאומי ה"ז בגדר ביטול "מנהגו של עולם", ולדעת הרמב"ם גם לימות המשיח "עולם כמנהגו נוהג" (הל' מלכים רפ"ב. ועד"ז הל' תשובה ספ"ט). ואכ"מ.

- כשמשיג הענין ונתפס בשכלו ונעשו לאחדים¹⁹, ה"ז ע"ד "שליש בתלמוד", שהוא לימוד טעמי ההלכות כו', עד ללימוד בעיון להבין דבר מתוך דבר וכו' [ועפ"ז צ"ל לכאורה, דמ"ש הרמב"ם (כנ"ל) ש"הענינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא הן" - זהו רק כשלומד בהבנה והסברה ובפרטיות, משא"כ כשלומד רק נקודות הענינים בכללות ה"ז בכלל מקרא²⁰. ועיי"ע משנת" במק"א ("הדרן על הרמב"ם" (קה"ת, תשמ"ה) הערה 6. לקו"ש חכ"ו ע' 123) החילוק בין "טייף בפרדס" (לשון הרמב"ם ה' יסוה"ת ספ"ד) ו"נכנסו לפרדס" שבסוגיא דחגיגה. ע"ש].

19) ועפ"ז, רק "לימוד הזהר וע"ח" (בפ"ע) הוא בכלל ה"שליש במקרא" - כי בספרים אלו עצמם אין ביאור והסברה בהרחבה כו' (משא"כ כפי שעניני פנימיות התורה נתבארו בתורת חסידות חב"ד, ע"י משלים וכו').

א"א שצע"ק, כי בלקו"ת שם משמע, שזה גופא שאין בזה השגת המהות אלא ידיעת המציאות לבד ה"ה בכלל מקרא, והרי הגבלה זו היא "אפילו לגדולי החכמים" (לקו"ת שה"ש שם). ואכ"מ.

20) או משנה - ראה הערה 18.

משא"כ גילוי פנימיות התורה כדי "ליישר ישראל ולהכין לבם" לגילוי פנימיות התורה שיהי' "באותו הזמן" - הרי כיון שאז תהי' השגה גמורה בידיעת השם, "כפי כח האדם" (לשון הרמב"ם ה' מלכים ספ"ב. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 241) ועד "כמים לים מכסים", הרי מובן, שגם ההכנה לזה בדורות האחרונים צ"ל ע"ד זה דוקא.

ומעתה שיש שני אופנים בלימוד פנימיות התורה יש לתווכך שפיר הסתירה הנ"ל אי לימוד זה הוי בכלל שלישי מקרא או שלישי תלמוד, שאם לומד¹⁷ רק נקודות הענינים (ע"ד דברים קצרים שבמשנה) ה"ז בכלל "מקרא" [וכמו שנתבאר בלקו"ת הנ"ל, דזהו כיון שיש בזה רק ידיעת המציאות לחוד (ובזה שאני אף מידיעת ההלכות שבמשנה)¹⁸], משא"כ כשלומד בהבנה והסברה ובפרטיות, ובמיוחד

17) נוסף על החילוק הנ"ל סוס"א אם לומד פירושי הפסוקים או דשקיל וטרי בהבנה והסברה.

18) וע"פ המבואר בפנים י"ל, שאפשר להיות ג"כ לימוד פנימיות התורה ע"ד לימוד הלכות פסוקות שבמשנה ותלמוד - שלישי במשנה.

תורת היים

מכתבי קודש עם עצות והדרכות
בענייני עבודת השי"ת בחיי היום יום

"נתן לנו תורת אמת"

התורה ניתנה לפי כוחו של כל אחד ואחד

התורה שהיא חכמתו של הבורא יתברך ויתעלה, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וכשנתנה לנו הקב"ה על הר סיני, הנה, כידוע, נתנה לפי כוחו של כל אחד ואחד, וכל אחד ואחד משיג בה כפי כוח שכלו.

יש אשר ישיג בתורה בחינת "ובחרת בחיים" כפשוטו, אשר שכרה רב בזה ובכא, והתורה שומרת ומצילה מעונשין חמורים וקלים.

ויש אשר ישכיל להבין שהתורה היא מורה דרך להורות את הדרך ילכו בה בני האדם והמעשה אשר יעשו, היחיד והצבור, אשר דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום.

המאור שבתורה ועיקר תכליתה

והנה גם ב' דיעות אלו, המתייחסות רק לגליא שבתורה, עדיין אינן שלימות הן. ... [ויש להקדים] מאמר הזוהר תלת דרגין מתקשראין דא בדא ישראל אורייתא וקוב"ה, אשר התורה היא הקשר התיכוני המקשר את הבריאה עם הבורא יתברך. והענין בקיצור נמרץ הוא, כי הבריאה היא יש מאין ולא בדרך עילה ועלול (כמבואר באריכות בתורת החב"ד) אשר לכן אין כל ערך וקישור בין ה"יש" ובין ה"אין". ובוה אין הבדל בין התחתון שבדומם ובין העליון שבמדבר, מאחר שכל הדומם צומח

לקראת שבת

כא

חי ומדבר נבראים הם, ואפילו האדם המושלם ביותר לית מחשבא תפיסא בי' כלל, באשר גם השכל נברא הוא, כידוע שאין ערוך כלל בין הבעל גבול לבלתי בעל גבול.

ואתם הדבקים בה"א חיים כלכם היום

אבל הבורא יתברך שהוא תכלית הטוב, רצה לתת לאדם אפשרות לצאת מהגבולים ומצרים שנמצא בהם בשגם הוא נברא, ולעלות מעלה מעלה לא רק בעולמו הנברא אלא גם למעלה מזה, כדי להתייחד עם בוראו ביחוד גמור.

ולכן בטובו הגדול נתן לנו תורת אמת וקדשנו במצוותיו אשר בם ועל ידם יוכל האדם לצאת מעולמו הצר ולהתייחד עם הבורא ביחוד גמור ולדבקה בו, כמו שכתוב ואתם הדבקים בה"א חיים כלכם היום.

(אגרות קודש ח"ד ע' שפז)

הרכי החסידות

שיחות ואגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרריי"צ מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בענייני עבודת השי"ת

מהו חסיד?

כך היה גם חסיד בעבר. הכול היה לו משלו. לא היה לו צורך ללוות מהשני קצת אהבה, יראת שמים, אהבת ישראל, חיבת התורה וקיום המצוות. הוא היה או עשיר או עני, אבל הכל היה לו משלו

כל מה שהיה לו - משלו היה

פעם היה חסיד כמו בעל הבית מבוסס ומושרש, בית משלו, גן משלו, תפוחי אדמה משלו, בצלים משלו, חיות משלו. לאדם עשיר יותר הייתה בהמה גסה, לאדם עני יותר הייתה בהמה דקה.

כשקם בבוקר הוא שותה תה עם חלב מורתח משל הבהמה שלו, אוכל תפוחי אדמה שלו, בצלים משלו - זה היה נקרא בעל הבית מבוסס ומושרש.

כך היה גם חסיד בעבר. הכול היה לו משלו. לא הי' לו צורך ללוות מהשני קצת אהבה, יראת שמים, אהבת ישראל, חיבת התורה וקיום המצוות. הוא היה או עשיר או עני, אבל הכל הי' לו משלו.

ואילו כיום, בית כנסת שלומדים בו פעם אחת בשבוע חצי פרק או פרק שלם "תניא" - כבר נקרא בית כנסת חסידי. אכן, זה צריך להיות, אך, האם זה ציור של חסידות? הרי זה רק שבשעה של רעב, גם מוץ - טוב. אבל...

מהו חסיד?

בשאלה "מהו חסיד" ישנם הרבה הסברים, שנאמרו בזמני התוועדות שונים, עוד מזמנים עברו, כשהייתי עדיין ילד קטן.

ברשימותיי משנת תרנ"ד, בהן רשמתי זכרונות משנות ילדותי, רשום, שעוד בהיותי עם ההורים ב'אלטה-קרים' - בשנת תרמ"ז, הסביר לי אבי [כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע] שחסיד הוא לא רק בנוסח התפלה. לעתים קרובות מאד הי' אבי מזכיר לי שאני חסיד מלידה ואשר עלי לזכור זאת בשעת האוכל, בשעה שאני מדבר, ובשעת התפלה והלימוד. ...בשנת תרס"ז היינו - הורי ואנחנו - ב'וירצבורג-בייערן'. בהתוועדות י"ט כסלו דיבר אבי אודות חסידות וחסיד.

בשמחה הקדושה סיפר אבי, שבשנת תרל"ו, כשאמר הסבא אדמו"ר מוהר"ש המאמר הידוע "מים רבים", ישב פעם הוא - אבי - עם הרב ר' יעקב מרדכי בעזפאלאו ודיברו ביניהם בעניני עבודה.

להיות מסור גם לפעולותיו של הרבי

בתוך כך התעוררה אצלם שאלה מהו חסיד. הרב רי"מ אמר שחסיד הוא זה שמסור לרבי.

אצלי הונח - אומר אבי - שהמקושר לרבי במדה הגדולה ביותר של התקשרות, עדיין הינו חסיד חלש. חסיד הוא דבר אחר לגמרי. אחרי שהתעמקתי בדבר הסקתי, שענינו של חסיד אינו ההתקשרות אל הרבי בלבד, אלא על חסיד להיות מסור גם לפעולותיו של הרבי.

והסברתי אז את הדבר לעצמי מגוף ונפש: הגוף מקושר לנפש בהתקשרות עצמית. אך, ענין ההתקשרות של גוף ונפש אינו רק ההתקשרות אל הנפש, אלא ההתקשרות הוא התמסרות הגוף לפעולות הנפש.

בשנת תרל"ז - מספר אבי בהתוועדות י"ט כסלו תרס"ז - כשהסבא אדמו"ר מוהר"ש אמר את המאמר הידוע "וככה", בא לחג השבועות הרה"ח ר' דוב זאב קאזעווינקאו. כשהרה"ח הרד"ז בא פעם אלי להתוועד, שאלתיו השאלה מהו חסיד. הוא ענה לי:

חסיד הוא שדורש טובת זולתו במסירות, שכך הי' החינוך וההדרכה של זקני החסידים להשריש בילדי החסידים הצעירים את ההרגש להיות דורש טובת זולתו במסירות, ועל עבודה מסורה מקבלים השכר הטוב ביותר.